

Međunarodna znanstvena konferencija

ISTRAŽIVANJE POVIJESTI I KULTURE
STAROG ISTOKA I EGIPTA
NA PROSTORU JUGOISTOČNE EUROPE

Arheološki muzej, Zagreb, Hrvatska

18. – 21. 6. 2012.

u organizaciji

Hrvatski studiji
Sveučilište u Zagrebu

ARHEOLOŠKI MUZEJ U ZAGREBU

1838

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Organizatori:

Odjel za povijest, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)

Arheološki muzej, Zagreb (Hrvatska)

Odeljenje za istoriju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu (Srbija)

Odeljenje za arheologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu (Srbija)

Konferenciju su poduprli:

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Arheološki muzej u Zagrebu

Turistička zajednica Hrvatske

Turistička zajednica grada Zagreba

Znanstveni odbor:

doc. dr. sc. **Mladen Tomorad**, predsjednik
(Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska)

prof. dr. sc. **Danijela Stefanović**
(Filozofski fakultet, Beograd – Srbija)

prof. dr. sc. **Vesna Girardi Jurkić**
(Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska & Filozofski fakultet, Rijeka - Hrvatska)

prof. dr. sc. **Željko Paul Gregor**
(Institute of Archaeology, Andrews University, Berrien Springs – Sjedinjene Američke Države)

doc. dr. sc. **Branislav Anđelković**
(Filozofski fakultet, Beograd – Srbija)

doc. dr. sc. **Vera Vasiljević**
(Filozofski fakultet, Beograd – Srbija)

mr. sc. **Eva Katarina Glazer**
(Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska)

mr. **Igor Uranić**
(Arheološki muzej, Zagreb – Hrvatska)

Organizacijski odbor:

doc. dr. sc. **Mladen Tomorad**, predsjednik
(Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska)

prof. dr. sc. **Danijela Stefanović**
(Filozofski fakultet, Beograd – Srbija)

doc. dr. sc. **Branislav Anđelković**
(Filozofski fakultet, Beograd – Srbija)

doc. dr. sc. **Vera Vasiljević**
(Filozofski fakultet, Beograd – Srbija)

dr. sc. **Jacqueline Balen**
(Arheološki muzej, Zagreb – Hrvatska)

mr. **Igor Uranić**
(Arheološki muzej, Zagreb – Hrvatska)

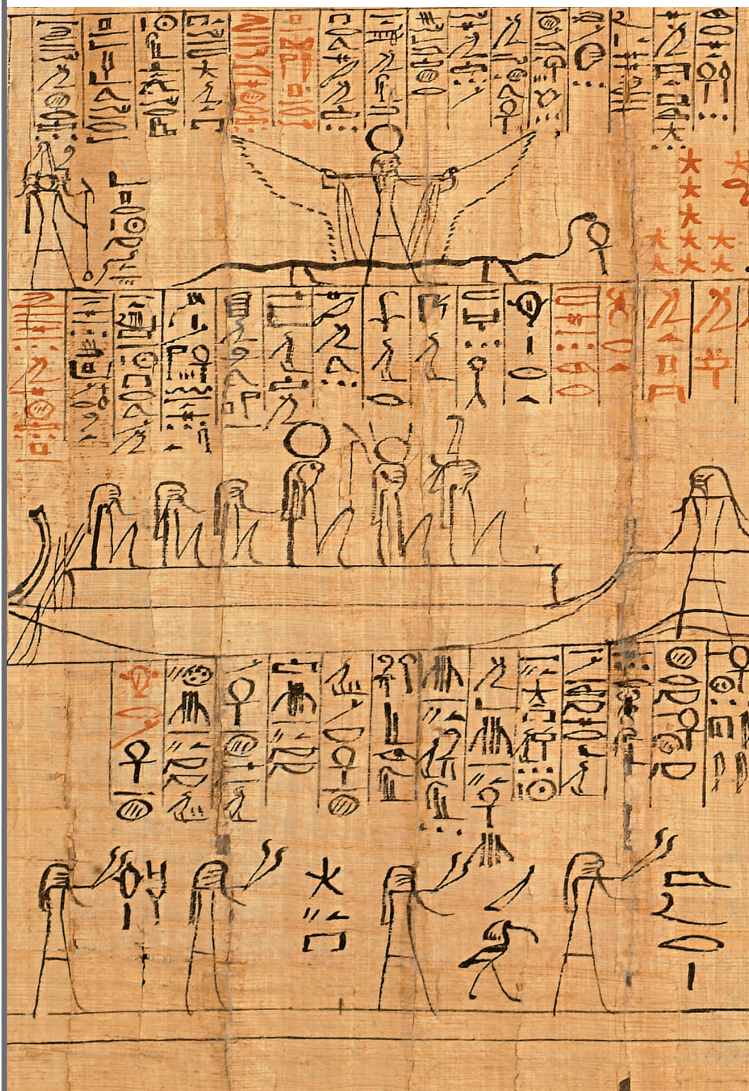
mr. **Kristina Šekrst**
(Filozofski fakultet, Zagreb & Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska)

Goran Gradiček
(Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska)

Dejan Pernjak
(Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska)

Danijel Štruklec
(Hrvatski studiji, Zagreb – Hrvatska)

KNJIGA SAŽETAKA

Proslov

Na prostoru jugoistočne Europe povijest starog Istoka i staroga Egipta istražuje se od sredine 19. stoljeća. U nekim državama jugoistočne Europe povijest ovoga područja gotovo da se nije istraživala prvenstveno zbog nedostatka istraživača, vlastitih zbirki, novca za istraživačke ekspedicije te slabe suradnje s drugim institucijama i istraživačima izvan svojega matičnoga prostora. Za razliku od ovih država teme vezane uz ovaj prostor zauzimaju važno mjesto u historiografijama Hrvatske i Srbije. U periodu od sredine 19. stoljeća do druge polovice osamdesetih godina 20. stoljeća na prostoru Hrvatske i Srbije izvorna povijest starog Istoka i Egipta uglavnom se nije istraživala te su se neki njezini dijelovi tek segmentarno proučavali. Činjenica da je ovaj prostor nekada bio dijelom velikoga Rimskoga Carstva omogućila je dijelu znanstvenika da se, unatoč malim izdvajanjima za znanost, posvete proučavanju elemenata kulture i religije starog Istoka i Egipta. Pritom ponajprije mislimo na činjenicu da je na području nekadašnjih rimskih provincija na području Ilirika postojao kult čitavoga niza orijentalnih bogova, čiji se utjecaj proširio s istoka ili iz samoga Egipta. Zahvaljujući većemu broju istraživača nastao je razmjerno velik broj stručnih i znanstvenih članaka i nekoliko monografija u kojima se raspravlja o pojavi ovih kultova na prostoru srednje i jugoistočne Europe. Pojedini su se znanstvenici tako ponajviše bavili proučavanjem nositelja kultova i komunikacija između zemalja antičkoga svijeta. Upravo u ovome segmentu znanost ovoga prostora postigla je vrlo dobre rezultate i s pravom se može mjeriti s ostalim europskim zemljama.

Danas je uočljivo da su se orijentalistički prinosi historijskih znanosti razvijali u nekoliko razdoblja. U prvome razdoblju pripreme (od sredine 19. stoljeća do 1900.) prate se svjetski tokovi orijentalistike, prvenstveno egiptologije, te se osigurava obrada građe u domaćim muzejskim institucijama. U drugome se razdoblju (1900. – 1960.) interpretira građa, pišu se prvi povijesni pregledi, nastavna skripta, sveučilišni udžbenici i enciklopedijski članci. U sljedećemu razdoblju autonomnoga razvitka (1960. – sredina osamdesetih godina 20. stoljeća) pojavljuju se prvi specijalisti školovani orijentalisti koji istražuju i fenomene s domaćega tla, osobito svjedočanstva orijentalnoga i egipatskoga kulta, koji je najučestaliji. Njihova se istraživanja pomiču prema socijalnoj pozadini tih fenomena. U obama razdobljima pojavljuju se osobe koje poglavito istražuju izvornu egipatsku povijest i kulturu. Od sredine osamdesetih godina 20. stoljeća do danas javlja se jedan novi val znanstvenika koji mijenjaju način razmišljanja i istraživanja povijesti starog Istoka i Egipta. U ovome razdoblju pažnja istraživača nije više isključivo usmjerena pojavi i proučavanju orijentalnih kulturnih fenomena te se ona sve više fokusira prema obradi i objavi građe, prvenstveno staroegipatskih predmeta kojih ima najviše u muzejskim institucijama u Hrvatskoj, Srbiji i Sloveniji, pisanju brojnih znanstvenih radova o povijesnim fenomenima

staroegipatske povijesti, kulture i religije, i to u specijaliziranim međunarodnim egiptološkim publikacijama te periodici, posebnih studija koje se objavljuju u obliku knjiga, bilo da je riječ o katalozima pojedinih muzeja ili pregledima povijesti i religije. Trenutačno se orijentalnom problematikom bavi nekoliko desetaka istraživača u slavenskim državama na prostoru jugoistočne Europe. Oni danas sustavno obrađuju i ažurno tumače građu orijentalne i staroegipatske provenijencije te prate svjetske istraživačke tokove.

Upravo ta činjenica dovela je do ideje da se u prvoj polovici 2012. godine u Zagrebu organizira međunarodna znanstvena konferencija na kojoj bi se okupila većina znanstvenih istraživača, sveučilišnih profesora i studenata, koji su svoja istraživanja usmjerili ili namjeravaju usmjeriti istraživanjima povijesti i kulture starog Istoka i Egipta. Potreba međusobnog povezivanja ujedno je i glavni cilj konferencije – povezivanje centara izvrsnosti koji istražuju povijest starog Istoka i Egipta te dogovaranja mogućnosti buduće suradnje i zajedničkih projekata.

Program

PONEDJELJAK, 18. lipnja (juni) 2012.

- 09:00 | Registracija sudionika znanstvene konferencije
(*Arheološki muzej u Zagrebu, Trg Nikole Šubića Zrinskog 19*)
- 09:30 | Službeno otvaranje konferencije i uvodni govori organizatora

I. Povijest istraživanja starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe (moderator: Igor URANIĆ)

- 10:00 | Mladen TOMORAD, Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
«Povijest istraživanja starog Egipta na prostoru Hrvatske»
- 10:30 | Vera VASILJEVIĆ, Odeljenje za arheologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd (Srbija)
«Nedovoljno iskorišćeni istraživački prostor: recepcija starog Egipta u Srbiji»
- 11:00 | Vesna Kamin KAJFEŽ, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Koper (Slovenija)
«Primer egiptomanije na prelomu 18. v 19. stoletje: Klasicistični slikar Franc Kavčič in njegov opus D'Egitto»
- 11:30 | Tomislav KAJFEŽ, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana (Slovenija)
«Jožef Švegel (1836. – 1914.) – Njegovih deset let v Egiptu»
«Josef Schwegel (1836 – 1914) – His ten years in Egypt»
- 12:00–14:00 | Pauza za ručak

II. Sadržaji povijesti starog Istoka i Egipta u obrazovnim programima na prostoru srednje i jugoistočne Europe (osnovno i srednjoškolsko obrazovanje te sveučilišni programi) (moderator : Branislav ANĐELKOVIĆ)

- 14:00 | Danijela STEFANOVIĆ, Odeljenje za istoriju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd (Srbija)
«Nikola Vulić, Misirska istorija: pripreme za predavanja (letnji semestar 1898/9. godine)»

- 14:30 | **Dejan PERNJAK**, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
 «*Povijest starog Istoka u osnovnoškolskim i srednjoškolskim udžbenicima u Hrvatskoj*»
- 15:00 | **Goran GRADIČEK**, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
 «*Pregled kolegija o Starom Istoku i Egiptu na preddiplomskim i diplomskim studijskim programima u akademskoj godini 2011./2012. u Hrvatskoj.*»
- 15:30 | **Danijela STEFANOVIĆ**, Odeljenje za istoriju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd (Srbija)
 «*Nastava istorije Starog istoka i starog Egipta na Univerzitetima u Srbiji posle Bolonjske reforme*»
- 16:00–17:00 | Razgled zbirki Arheološkoga muzeja u Zagrebu
- 17:00–17.30 | *Pauza*

II. Aktualna istraživanja povijesti starog Istoka i Egipta (moderator: Mladen TOMORAD)

- 17:30 | **Porin ŠČUKANEC REZNIČEK**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Zagreb (Hrvatska)
 «*Zastupljenost prijelaza iz prapovijesti u povijest staroga Egipta u djelima hrvatskih egiptologa i znanstvenika (4. – 3. tisućljeće pr. Kr.)*»
- 18:00 | **Nenad MARKOVIĆ**, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd (Srbija)
 «*Poštovanje svetog bika Apisa – istorijat istraživanja*»
- 18:30 | **Uroš MATIĆ**, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd (Srbija)
 «*Minojska princeza u Egiptu: interpretativna dilema*»

UTORAK, 19. lipnja (juni) 2012.

Istraživanja povijesti starog Istoka

(moderator: Danijela STEFANOVIĆ)

- 09:00 | **Eva Katarina GLAZER**, Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
 «*Nomadska urbana središta Arad i Bab edh-Dhra*»

- 09:30 | **Paul Željko GREGOR**, Institute of Archaeology, Andrews University, Berrien Springs (Sjedinjene Američke Države)
«*Sistem sačuvanja vode na Levantu; Najnovija otkrića s Tall Jalula*»
- 10:00 | **Zlatko ĐUKIĆ**, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera, Osijek (Hrvatska)
«*Počeci plovidbe na prostoru starog Istoka i istočnog Sredozemlja*»
- Lingvistička istraživanja*
- 10:30 | **Kristina ŠEKREST**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska) & Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
«*Lingvističko proučavanje starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*»
- 11:00–11:30 | *Pauza*
- Medicinska i forenzička istraživanja*
- 11:30 | **Mislav ČAVKA**, Klinička bolnica Dubrava – Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (Hrvatska)
Igor URANIĆ Arheološki muzej, Zagreb (Hrvatska)
«*CT i MR istraživanja mumificiranih ljudskih ostataka iz Arheološkog muzeja u Zagrebu*»
- Istraživanja egipatskih i orijentalnih kultura**
(moderator: Paul Željko GREGOR)
- 12:00 | **Kristina DŽIN**, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar & Centar za arheološka istraživanja – Međunarodni istraživački centar za arheologiju, Brijuni-Medulin, Pula (Hrvatska)
«*Utjecaj Sabazijeva kulta na javni i privatni život u antičkoj Puli*»
- 12:30 | **Vesna GIRARDI JURKIĆ**, Hrvatski studiji, Odjel za hrvatski latinitet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb & Odsjek za kulturalne studije, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Rijeka (Hrvatska)
«*Orijentalni kultovi u odnosu prema autohtonim i rimskim kultovima u antičkoj Istri. Duhovna i kulturna prožimanja*»
- 13:00 | **Aleksandra NIKOLOSKA**, Institut za arheologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Skopju, Skopje (Makedonija)
«*Kult Izide u Makedoniji*»
- 13:30–15:00 | *Pauza za ručak*
- 15:00–16:00 | Razgled zbirke „Starih civilizacija“ i „Zbirke stakla“ Muzeja Mimara

III. **Izdavaštvo i prevoditeljstvo na prostoru jugoistočne Europe** (moderator: Eva Katarina GLAZER)

- 16:00 | **Danijel ŠTRUKLEC**, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
«Historiografska građa starog Istoka na području Hrvatske»
- 16:30 | **Olga PELCER - VUJAČIĆ**, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd (Srbija)
«Prevedena literatura o istoriji starog Istoka u Srbiji»

IV. **Muzejske i privatne zbirke, muzeologija i očuvanje kulturne baštine** (moderator: Vesna GIRARDI JURKIĆ)

- 17:00 | **Ivana ČUKMAN NIKOLIĆ**, Muzej Mimara, Zagreb (Hrvatska)
«Umjetnički predmeti Starog Istoka i Egipta iz Zbirke starog vijeka Muzeja Mimara»
- 17:30 | **Lada RATKOVIĆ BUKOVČAN**, Muzej Mimara, Zagreb (Hrvatska)
«Zbirka egipatskog stakla u Muzeju Mimara»
- 18:00 – 20:00 | Razgledavanje znamenitosti i kulturno povijesnih spomenika grada Zagreba

SRIJEDA, 20. lipnja (juni) 2012.

IV. **Muzejske i privatne zbirke, muzeologija i očuvanje kulturne baštine** (moderator: Vera VASILJEVIĆ)

- 09:00 | **Mladen TOMORAD**, Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
«Staroegipatske zbirke u Hrvatskoj»
- 09:30 | **Branislav ANĐELKOVIĆ**, Odeljenje za arheologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd (Srbija)
«Istorijat i struktura staroegipatskih zbirki u Srbiji»
- 10:00 | **Iris MEŠKO**, Institut für Ägyptologie, Ludwig-Maximilians-Universität München, München (Njemačka)
«Egiptološke zbirke i istraživači egiptologije u Sloveniji»
- 10:30 | **Mihaela DIKLIĆ**, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska) & Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
«Staroegipatski novac iz zbirke Numizmatičkog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu»

- 11:00 – 11:30 | *Pauza*
- 11:30 | **Mohamed Rehan ABD EL GHAFAR**, Assistant of the Egyptian Minister of Antiquities, Ministry of State for Antiquities (MSA), Kairo (Egipat)
„The new generation of Egyptologists and last discoveries in Egypt“
- 12:00 | **Mihaela DIKLIĆ**, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
«Čuvanje i zaštita staroegipatskih predmeta u hrvatskim muzejima»
- 12:30 – 14:30 | *Pauza za ručak*

V. Projekti i primjena informacijskih tehnologija u istraživanju povijesti i kulture starog Istoka i Egipta (moderator: Goran ZLODI)

- 14:30 | **Mladen TOMORAD**, Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
Goran ZLODI, Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb (Hrvatska)
«Baza Croato-Aegyptica – trenutno stanje i mogućnosti razvoja»
- 15:00 | **Renato BARIŠIĆ**, Centar za nove tehnologije i informacijsko društvo, Zagreb (Hrvatska)
«Sustav za interaktivnu kronološku vizualizaciju»
- 15:30 – 16:00 | *Pauza*
- 16:00 – 18:00 | **Okrugli stol** (moderator: Mladen TOMORAD)

ČETVRTAK, 21. lipnja (juni) 2012.

- 08:00 | polazak u *Kraeamus* – muzej krapinskoga neandertalca
- 09:30–10:30 | razgled muzeja
- 10:30–11:30 | odlazak u Veliki Tabor
- 11:30–13:00 | razgled dvorca Veliki Tabor
- 13:30–17:00 | druženje uz ručak u seljačkom gospodarstvu „Grešna Gorica“, Desinić
- 17:00 | polazak za Zagreb
- 18:30 | dolazak u Zagreb

SAŽETCI IZLAGANJA

I. Povijest istraživanja starog Istoka i Egipta na prostoru Jugoistočne Europe

Putnici i istraživači

Tomislav Kajfež

(Narodni muzej Slovenije, Ljubljana – Slovenija)

Jožef Švegel (1836. – 1914.) – Njegovih deset let v Egiptu

Baron Jožef Švegel (Josef Schwegel), ki je bil rojen kot sin kmeta v majhni vasi blizu Blejskega jezera, je postal plemič, diplomat, politik in eden najbolj vplivnih ljudi v Habsburški monarhiji. Decembra leta 1859 je mladi konzularni pripravnik Jožef Švegel odplul iz Trsta v Aleksandrijo, kje je nastopil svojo prvo službo na avstrijskem generalnem konzulatu. V Egiptu je ostal deset let, postal avstrijski konzul v Aleksandriji in bil povzdignjen v plemiški stan. Med obiskom cesarja Franca Jožefa I. ob odprtju Sueškega prekopa leta 1869 je bil zadolžen za organizacijo njegovega potovanja. Posredoval je, da so bili poslani na Dunaj številni egipčanski spomeniki. Med službovanjem v Egiptu je tudi sam zbiral egipčanske starine. V svoji oporoki je del zbirke zapustil Narodnemu muzeju v Ljubljani.

Josef Schwegel (1836 – 1914) – His ten years in Egypt

Baron Josef Schwegel, who was born a farmer's son in a small village near the lake of Bled, became a nobleman, diplomat, politician, and one of the most influential people in the Habsburg monarchy. In December 1859 a young consular intern, Josef Schwegel, sailed from Trieste to Alexandria, where he was to get his first job at the Austrian General Consulate. He stayed in Egypt for ten years, became the Austrian consul in Alexandria and was raised to the ranks of aristocracy. During the preparations for the opening of the Suez Canal in 1869, he organized and was in charge of the visit of the Austrian emperor Franz Josef I to Egypt. It was due to his intervention that a number of ancient Egyptian monuments reached Vienna. During his work in Egypt he also collected antiques. In his will, he left part of his collection to the National Museum in Ljubljana.

Povijest istraživanja

Mladen Tomorad

(Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Povijest istraživanja starog Egipta na prostoru Hrvatske

Zametci istraživanja staroegipatske povijest u Hrvatskoj započinj u 1862. godine kada u tadašnji Narodni muzej u Zagrebu pristiže mumija nepoznate žene koja je kasnije u povijesti zapamćena kao mumija koja je bila obavijena pokrovom *Liber linteus zagrabiensis*. Nakon toga 1862. godine isti muzej nabavlja veliku privatnu zbirku egipatskih starina od obitelji feldmaršala Kollera. U narednim godinama staroegipatska povijest ulazi u program novoosnovanoga Sveučilišta u Zagrebu te istodobno započinj istraživanja brojnih muzejskih zbirki. Tijekom stopedeset godina izučavaju se razni aspekti staroegipatske povijesti i kulture koji se objavljuju u brojnim znanstvenim člancima, enciklopedijskim natuknicama i knjigama. Pritom su se svojim radom posebno istaknuli Šime Ljubić, kustos Narodnoga muzeja u Zagrebu, sveučilišni profesori Gavro Manojlović, Grga Novak, Petar Lisićar, Petar Selem i Mladen Tomorad te Igor Uranić, kustos Egipatskoga odjela Arheološkoga muzeja u Zagrebu. Autor će tijekom svojega izlaganja dati kratak pregled razvoja istraživanja te dati sažeti historiografski pregled najvažnijih radova i projekata.

Egiptomanija

Vesna Kamin Kajfež

(Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Koper – Slovenija)

*Primer egiptomanije na prelomu 18. v 19. stoletje:
Klasicistični slikar Franc Kavčič in njegov opus D'Egitto*

Med risbami Franca Kavčiča/Cauciga (Gorica, 1755 – Dunaj, 1828), ki posnemajo antične umetnine, je tudi nekaj risb z egipčanskimi motivi. Egipčanske umetnine je Kavčič lahko občudoval v času svojega bivanja v Rimu (ok. 1780 – 1787). Egiptomaniji oz. »obujanju Egipta« je Kavčič tako posvetil več risb iz posamičnih zbirk in risb, ki na enem listu združujejo več egipčanskih elementov. Slednje je povezal v opus t.i. »d'Egitto«, ki ga danes hrani *Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste* na Dunaju. Risbe z egipčanskimi motivi pa niso nastale le v času njegovega bivanja v Rimu, temveč so verjetno nastale tudi okoli leta 1821/22 v času, ko je bil Kavčič direktor dunajske akademije.

Franc Kavčič/Caucig (Gorizia, 1755 – Vienna, 1828) was attracted to ancient Egyptian art as early as his stay in Rome (approx. 1780 – 1787). Several drawings in each of Kavčič's collection contained elements of "Egyptomania" or the "Egyptian Revival", as well as drawings which include several Egyptian elements on one sheet of paper. The latter were then linked into the opus "d'Egitto". Today the common folder "d'Egitto" is kept at the *Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste* in Vienna. However, Kavčič's Egyptian themed drawings were created not only during his stay in Rome, as previously thought, but were most probably done also approximately in 1821/22 when Kavčič was director of the Viennese Academy.

Vera Vasiljević

(Odeljenje za arheologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd – Srbija)

Nedovoljno iskorišćeni istraživački prostor: recepcija starog Egipta u Srbiji

Egipatski motivi, različite interpretacije, upotreba, preinačavanje i prisvajanje egipatskih ideja čine deo evropske kulturne istorije. Od Grčke i Rima, preko renesanse, sve do danas mogu se pratiti različiti oblici zanimanja za stari Egipat, često usko povezanog sa poštovanjem za egipatska znanja i dostignuća. Značajnim delom potpuno nezavisno od naučnih rezultata modernog doba ono se ispoljava u umetnostima, arhitekturi, turističkim suvenirima i drugom, a uz to različita tajna društva ili verske sekte svoje korene prepoznaju u Egiptu. Podstaknuta zamahom koju su u humanističkim naukama dobila istraživanja recepcije antike egiptologija je počela da prihvata recepciju starog Egipta kao deo svog polja rada te su dve protekle decenije obeležene znatnim brojem publikacija, konferencija, izložbi, čiji su autori ili učesnici egiptolozi.

Uz istraživanja zasnovana na egipatskim arheološkim i pisanim izvorima u rasponu od praistorije do u doba rimske vlasti, egiptolozi iz Srbije su se bavili i obradom staroegipatskog materijala u lokalnim zbirka, istorijatom tih zbirki u Srbiji, ali je radova o recepciji Egipta, osobito onih u čijem je središtu domaći materijal, još uvek veoma malo. Međutim, moguće je otvoriti različite pravce istraživanja, kao što su analize toga kada su se i pod kakvim uticajem egipatski motivi prvi put u pojavili u arhitektonskoj dekoraciji u Srbiji, poželjno je ispitati i obim, način i sfere njihove upotrebe, da li im je i kakvo značenje pripisivano. Može se razmatrati da li scenografija i kostimografija Verdijeve *Aide* odlikavaju stavove vremena u kojima nastaju ili kolonijalna vizura Ogista Marieta (Auguste Mariette) opstaje. Teme mogu biti predstavljanje starog Egipta u lepoj književnosti, putopisima, publicistici, kao i preispitivanje na kakvim idejama je zasnovana slika starog Egipta u popularnoj kulturi i u kolikoj meri je ona egzotična i mistična. Uz ove i moguće druge teme istraživanja, izvesno je da ona mogu doprineti poznavanju sopstvene kulturne istorije i njene veze sa kulturnom istorijom Evrope i otvoriti nove mogućnosti za interdisciplinarnu saradnju.

Povijesti starog Istoka i Egipta u obrazovnim programima (osnovno i srednjoškolsko obrazovanje te sveučilišni programi)

Danijela Stefanović

(Odeljenje za istoriju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd – Srbija)

*Nikola Vulić, Misirska istorija: pripreme za predavanja
(letnji semestar 1898/9. godine)*

U fondu rukopisa i zaostavština Narodne biblioteke Srbije čuva se i zbirka akademika Nikole Vulića (1872-1945). Među delima sačuvanim u rukopisu (autografi) nalazi se i *Misirska istorija. Pripreme za predavanja letnji semestar 1898/9* (NBS, R 382/1) koja je N. Vulić držao na Velikoj školi u Beogradu u okviru Opšte istorije starog veka. *Misirska istorija* ne samo da predstavlja jedan od prvorazrednih izvora za istoriju antičkih studija u Srbiji, ali i nastavnog procesa na Velikoj školi, već osvetljava i Vulićevu erudiciju na polju koje nije bilo primarno u pogledu njegovih interesovanja, ali čiju je važnost kao dela antičkog sveta jasno razumeo i nastojao da je prenese i svojim studentima.

Dejan Pernjak

(Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Povijest starog Istoka u osnovnoškolskim i srednjoškolskim udžbenicima u Hrvatskoj

Autor izlaganja bavi se problematikom poučavanja povijesti starog Istoka u osnovnim i srednjim školama. Veću pažnju autor posvećuje gimnazijskim udžbenicima, koji su sukladno stupnju obrazovanja zahtjevniji. Autor zapaža da se u strukovnim trogodišnjim školama općenito ne poučava svjetska povijest, pa sukladno tome nema ni govora o civilizacijama starog Istoka. U udžbenicima za četverogodišnje strukovno obrazovanje udžbenici spominju samo neke staroistočne civilizacije (Sumer, Babilon, Židove i Feničane).

U udžbenicima autor nailazi na određena razilaženja u kronologiji i terminologiji te na kraju rada tabelirano daje prijedlog kronologije vladara i njihovog nazivlja, jer smatra da je taj segment potrebno ujednačiti, kako u osnovnoškolskim, tako i u srednjoškolskom udžbenicima.

Danijela Stefanović

(Odeljenje za istoriju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd – Srbija)

*Nastava istorije Starog istoka i starog Egipta
na Univerzitetima u Srbiji posle Bolonjske reforme*

Posle implementacije Bolonjske reforme istorija Starog istoka i dinastičkog Egipta dobila je i u kvantitativnom (fond časova i procenat zastupljenosti na dodiplomskim, master i doktorskim studijama) i u kvalitativnom (usmerenja na modulu na dodiplomskim, master i doktorskim studijama) pogledu u odnosu na nekadašnje studijske programe Univerziteta u Republici Srbiji. Promene su najuočljivije u studijskim programima Odeljenja za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, ali je veća zastupljenost kurseva koji se bave istorijom Starog istoka (opšti ili specijalistički) prisutna i na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu i na Departmanu za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu.

Goran Gradiček

(Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Pregled kolegija o starom Istoku i Egiptu na preddiplomskim i diplomskim studijskim programima u akademskoj godini 2011./2012. u Hrvatskoj

U ovome izlaganju autor će ponuditi opis postojećih kolegija o starome Istoku i Egiptu na sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu koje izvode preddiplomske i diplomske programe povijesti te na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli i Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, kao i na Sveučilištu u Splitu i Sveučilištu u Zadru. Osim prikaza ponude kolegija, napraviti će se usporedba programa na temelju syllabusa, u onoj mjeri koliko je to moguće. Cilj je prikazati sve kolegije koji se u svojoj problematici bave određenim segmentom staroga vijeka.

II. Aktualna istraživanja povijesti starog Istoka i Egipta

Istraživanja egipatskih i orijentalnih kultova

Kristina Džin

(Institut društvenih znanosti Ivo Pilar & Centar za arheološka istraživanja –
Međunarodni istraživački centar za arheologiju, Brijuni-Medulin, Pula – Hrvatska)

Utjecaj Sabazijeva kulta na javni i privatni život u antičkoj Puli

Štovanje Sabazijeva kulta u Puli utvrđeno je otkrićem votivne brončane ruke (*manus dei*) 1994/95. Brončana ruka s trima ispruženim prstima (palac, kažiprst, srednji prst) te ravnim prstenjakom i malim prstom ukrašenim šiškom, zmijom, žabom, kornjačom i gušterom, otkrivena je u posebnoj četverokutnoj prostoriji s apsidom na sjeverozapadnoj strani rimskog foruma. Ovo otkriće ukazuje na malo svetište Sabazijeva kulta na forumu i njegovo javno štovanje u gradu u kojemu su mnogi žitelji bili orijentalnoga i sirijskoga porijekla, a o čemu govore epigrafski nadgrobni i zavjetni spomenici. Nadgrobna stela Obelije Maksime (*Obelia Maxuma*) s reljefnim prikazima bradatoga Sabazija s visokom kapom (kalatus) uz Atisa ukazuje na orijentalno podrijetlo pokojnice, ali i na privatno religijsko i ceremonijalno štovanje i prikazivanje Sabazija u funeralnoj funkciji. On u zajednici s Atisom i Kibelom asocira na uskrsnuće i zagrobni život, jednako kao i Mitra. Ova dva spomenika Sabazijeva simbola, votivne brončane ruke i stele s njegovim likovnim prikazom ujedno ukazuju na javno štovanje Sabazija, vjerojatno u ceremoniji uz Izidin ili Dionizov kult, kao i u Kibelinim i Mitrinim taurobolijama, božanstava koja su štovana u Puli. Vjerovanje u Sabazija u privatnome životu pokazuju njegovi štovatelji i sljedbenici, koji se uzdaju u njega i u zagrobnome životu. Podizanjem svetišta na pulskome forumu ujedno se upozorava na postojanje moćne, bogate i dobro organizirane orijentalne zajednice, koja je vršila u gradu i značajne edilske činovničke funkcije.

Vesna Girardi Jurkić

(Odjel za hrvatski latinitet, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska & Odsjek za kulturalne studije, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Rijeka – Hrvatska)

Orijentalni kultovi u odnosu prema autohtonim i rimskim kultovima u antičkoj Istri. Duhovna i kulturna prožimanja

Orijentalno-grčka božanstva rimske Istre najvećim su dijelom u međusobnoj sinkreziji prožimanja dvaju božanstva sličnih ili istih značajki. Analizom istraženih orijentalnih, grčko-rimskih i autohtonih božanstva u Istri došlo se do određenih međusobnih odnosa izraženih u postotcima. Sinkretizirana orijentalno-grčko-rimska božanstva čine 55 % kultova prema 21 % čisto oficijelnih rimskih kultova i 15 % autohtonih božanstava. Istra, pacificirana i romanizirana u doba julijevsko-klaudijevske dinastije od 1. st. pr. Kr., formiranjem 50-tih godina pr. Kr. kolonija u Puli i Poreču te izgradnjom gospodarskih i rezidencijskih imanja, trgovačkih luka i pristaništa, otvaranjem brojnih kamenoloma i intenzivne građevinske djelatnosti, naseljavanjem vojnih veterana, obrtnika, robova uz brojna činovnički aparat, popunjava se brojnim grčko-orijentalnim življem, koji donosi i svoje religijske običaje i kultove. Magna Mater, Atis, Sabazije, Jupiter Amon, Izida, Izida-Fortuna, Aheloi, Mitra i Sol imaju svoja locirana svetišta i posvećene žrtvenike i nadgrobne spomenike. Značajno je uočiti da Orijentalci štiju autohtone kultove (Borija, Eja, genij Barbolani, Istrija, Melosok, Sentona), što ih ne sprečava da istodobno štiju i svoja uvezena božanstva na istarski poluotok, dok Italici opet istodobno traže naklonost autohtonih i orijentalnih kultova (npr. dedikantkinja Felikula Irije Venere i Magne Mater). Orijentalni kultovi (Magna Mater, Izida, Sabazije) uvode se u Istru već u 1. stoljeću, intenzivno se štiju u 2. stoljeću i nastavno tijekom 3. i 4. stoljeća, paralelno s nastupajućim kršćanstvom. Nazočan kozmopolitizam žitelja antičke Istre odražava se kroz sustavno prožimanje u njihovu duhovnome i kulturnome životu.

Aleksandra Nikoloska

(Institut za arheologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Skopju, Skopje - Makedonija)

Kult Izide u Makedoniji

Iako je epigrafski materijal o kultu Izide u Republici Makedoniji ograničen, ipak možemo okvirno procijeniti vrijeme i uvjete lokalnoga prihvaćanja, oslanjajući se uglavnom na arheološki materijal. Egipatski su se kultovi na ovim prostorima pojavili nakon tzv. prve difuzije koja se dogodila oko 100 godine pr. n. e., a postali izraženiji nakon druge difuzije koja se odvijala paralelno s jačanjem romanizacije, što je i slučaj sa svim ostalim kopnenim regijima istočnoga Mediterana. Sudeći po koncentraciji nalaza na jednome određenome teritoriju, u ovome je dijelu Rimskoga Imperija kult, najvjerojatnije, došao preko trgovačkih mreža po Via Egnatii. Nekoliko nam nalaza govori o mogućim hramovima duž ovoga puta. U selu Gramadištu u blizini Prilepa (pretpostavljena Nicea) nađeni su brončani kipovi Izide i Serapisa unutar objekta iz drugoga stoljeća, za koji se smatra da je bio hram, unatoč nedostatku dovoljnih arheoloških potvrda. Svakako najprovokativniji spomenik Izide jest kip izrađen u alabasteru i pronađen u Ohridu (antički Lychnid), datiran nešto ranije od ostalih nalaza. Pronađen je u kontekstu zgrade zajedno s još jednim Izidinim kipom iz drugoga stoljeća, a prepoznat kao helenistički import iz Aleksandrije, vrlo vjerojatno donesen ovdje kasnije, u prvome ili drugome stoljeću. Uzimajući u obzir sve elemente ovoga nalaza, mogućnost da je zapravo riječ o ranijoj difuziji Izidina kulta vrlo je mala. U Herakleji je pronađen brončani kip Harpokrata i Izidina bista, a u Prilepu, još jednome od gradova koji je prihvaćao kulturološke impulse preko Via Egnatie, dva brončana kipa na kojima je prikazana sinkretizirana Izida – Fortuna.

Izidin se kult svakako izraženije razvijao u kozmopolitskijim gradovima poput Stobija, vrlo vjerojatno pod utjecajem Thessalonike. Glavni hram nije nikad pronađen, unatoč brojnim pretpostavkama o mogućoj lokaciji u samome gradu. Dedicacija T. Flaviusa Longinusa Augustalisa, koji je podigao ovaj hram, dodatno nam govori da je kult u Stobiju bio povezan s imperijalnim. Mora se napomenuti i to da su natpisi o kultu u regiji prava rijetkost. Osobito je zanimljiv kontekst nalaza pozlaćenoga mramornoga kipa Serapisa u jednoj od prostorija tzv. Partenijeve kuće u Stobiju. Zajedno s ovim kipom nađeni su i kipovi brončanih satira, mramorna Artemidina glava i kipići Venere, Apolona i Lara, svi aleksandrijski importi. Činjenica da se radi o privatnome, a ne javnome prostoru iz četvrtog stoljeća govori nam o slučaju prezerviranja helenizirane poganske atmosfere u doba kada kršćanstvo prevladava. Osim u Stobiju kult nije bio osobito popularan duž doline Vardara, no ipak imamo nalaze vezane uz njega; gemu s prikazom Izide Pelagije iz Isara na Marvincima, brončani kip boga Besa iz okoline Strumice, kao i natpis na kojem je spomenut Serapis *Ἐπιήκοος* iz Skupija. Svakako, radi se o izoliranim nalazima bez jasnog konteksta koji su mogli podržavati religijski sentiment, ali nisu nužno imali namjenu organizirane posvećenosti.

Istraživanja povijesti i kulture starog Istoka

Eva Katarina Glazer

(Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Nomadiska urbana središta Arad i Bab edh-Dhra

Rano brončano doba na prostoru Levanta obilježeno je pojavom urbanih središta, koja se očituju izrazitom veličinom, fortifikacijama, stambenim četvrtima i svetim prostorima te prostorima za javnu uporabu. Većina urbanih središta nastalih u RBr II i III doba utemeljena su na poljoprivrednome sustavu, odnosno povezana su s ruralnim zajednicama koje su ih uzdržavale. No iako je Amiran u 80-im godinama 20. stoljeća zaključila na temelju bogatih nalaza, koji su svjedočili o veličini i važnosti Arada, kako je to bio primjer urbanoga središta sjedilačkoga stanovništva, već je 90-ih godina 20. stoljeća Finkelstein to opovrgnuo tezom da je Arad zapravo bio trgovački centar nomada iz južnih pustinskih i polupustinskih predjela. Uz problem nastanka i porijekla stanovništva ovog grada posebno se ističe problem njegova nestanka, odnosno napuštanja, jer prema nalazima utvrđeno je da je Arad na kraju RBr II doba bio uništen, odnosno, prema nekima, napušten. Zato predlažem usporedbu urbanizacijskoga procesa na primjeru lokaliteta Bab edh-Dhra, gdje je utvrđeno tradicionalno mjesto nomada, ali i razvoj sjedilaštva, koje je kulminiralo stvaranjem urbanoga centra u RBr III doba. Jesu li nomadi iz Bab edh-Dhra zapravo isti nomadi iz Arada te u kojoj je mjeri nomadsko stanovništvo moglo tako brzo naseliti i osnovati urbana središta i, na kraju, zašto su se (po)vratili na nomadski način života – samo su neke od teza koje autorica pokušava rasvijetliti u ovome radu.

Paul Željko Gregor

(Institute of Archaeology, Andrews University, Berrien Springs – Sjedinjene Američke Države)

Sistem sačuvanja vode na Levantu; Najnovija otkrića s Tall Jalula

Voda je oduvijek bila značajni čimbenik opstanka života u antičkoj povijesti Levanta. Uz obradivost zemlje i strateškoga položaja lokaliteta voda je oduvijek bila odlučujući faktor u odluci da se neko mjesto može iskoristiti za osnivanje naselja. Postoji nekoliko sistema koji su omogućavali antičkim žiteljima da dođu do vode. Jedan je od takvih načina prirodni pristup vodi, kao što su rijeka ili potok koji su u sebi sadržavali dovoljnu količinu vode tijekom cijele godine (Tall al Umayri, Khirbet Iskander), zatim kopanje dubokih i širokih bunara sa stubama koje bi vodile stanovnike do izvorišta vode (Gibeon, Bershiba, Hazor), kopanje cisterni u koje bi se slijevala kišnica tijekom kišnih perioda godine (Tall Hisban) i, na kraju, kopanje tunela iz grada do izvora vode koji se nalazio izvan zidina grada (Jeruzalem, Megiddo).

Tijekom nekoliko sezona iskopavanja (2009. – 2011.), Tall Jalul nedaleko od grada Madabe dao je izvanredne rezultate glede vodenoga sistema ovoga podneblja. Pronađen je kanal za vodu širine od pola metra, a duljine preko četrdeset metara, čiji su zidovi bili viši od jednoga metra na pojedinim dionicama. Završetak kanala, koji je izlazio izvan gradskih zidina, pronađen je, no njegov početak zasada još nije poznat, ali jasno je da je njegova uloga bila odvoditi vodu iz grada van uslijed porasta vodostaja u nekim mjesecima tijekom godine. Nedaleko od kanala otkriven je velik rezervoar za vodu, promjera više od 50 metara, koji još nije u potpunosti iskopan. Prema dosadašnjim procjenama ovaj rezervoar s kanalom jedan je od najvećih i najočuvanijih na Levantu. Kanal je bio izgrađen tijekom 7. st. pr. Kr., a procjenjuje se da je rezervoar bio izgrađen mnogo ranije, iako je bio u uporabi sve do kraja 7. st. pr. Kr., kada su i kanal i rezervoar prestali sa svojom funkcijom.

Zlatko Đukić

(Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera, Osijek – Hrvatska)

Počeci plovidbe na prostoru starog Istoka i istočnog Sredozemlja

Izlaganje opisuje povijesno-pravne odnose osoba koje su sudjelovale u plovidbi rijekom, jezerom i morem, a što se može pratiti u kontinuitetu od najstarijih civilizacija. Osnovni cilj te aktivnosti bio je povezivanje različitih tržišta radi izvoza vlastitih proizvoda i uvoza trgovačkih artikala koji su nedostajali na domaćemu tržištu.

Najstarije dosada sačuvane i poznate pravne spomenike koji reguliraju plovidbu i odnose vezane uz nju nađene su u Bilalaminu zakoniku, kao i u babilonskome zakoniku kralja Hamurabija. Isto tako poznate su pravne zasade istočnih naroda preko Kaldejaca, Egipćana i Feničana na obale Sredozemnoga mora, čime je sačuvan pravni slijed propisa pomorskoga prava mediteranske civilizacije do naših vremena. Kroz povijest uloga brodarka mijenjala se te se nije mnogo razlikovala od brodovlasnikove. S pojavom prvih termina, ali i zakonika, koji su regulirali plovidbu i pravne odnose subjekata plovidbenoga pothvata, može se primijetiti od Bilalamina zakonika preko Hamurabijeva zakonika i Rodskoga zakonika o izbacivanju (tereta) pa sve do rimskoga prava da plovidbu obavlja isključivo brodovlasnik (*dominus navis*), koji je ujedno zapovjednik broda, ali i trgovac, jer obavlja razmjenu dobara. Postavlja se pitanje koliko je vlasnik broda bio uspješan i sposoban obavljati najmanje tri različita posla.

Istraživanja staroegipatske povijesti i kulture

Nenad Marković

(Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd - Srbija)

Štovanje svetog bika Apisa – istorijat istraživanja

Još od pronalaska mesta sahranjivanja svetog bika Apisa sredinom XIX veka u oblasti severne Sakare, nedaleko od modernog Kaira, ne prestaje živo interesovanje naučne javnosti za način na koji je ova sveta životinja, zemaljska manifestacija memfijskog božanstva Ptaha, poštovana, kako tokom života, tako i posle smrti. Iskopavanja u Serapeumu donela su približno 7.000 stela na svim pismima korišćenim u drevnom Egiptu, kao i brojne natpise na vratima i zidovima podzemnih hodnika u kojima su bikovi sahranjivani. Pored izvora egipatskog porekla brojni pisci grčko-rimskog sveta su nam ostavili različita svedočanstva o tome kako su oni videli značaj ove životinje za egipatsko društvo. Čuveni francuski arheolog Ogist Marijet je otkrićem Serapeuma 1850. godine, gde je poslednji ukop Apisa datovan u pozno ptolemejsko doba, iako antički tekstovi pominju postojanje svetih bikova do duboko u rimsku epohu, označio početak raznovrsnih istraživanja koja su donela veliki napredak u razumevanju samog Apisovog kulta, ali i u viđenju egipatskog poštovanja svetih životinja uopšte. Ipak, čitanje, komentarisanje i objavljivanje pronađenog materijala nije ni blizu svog završetka, pošto se veliki broj natpisa (stele, votivne figurine, skulptura) i dalje nalazi po kolekcijama brojnih svetskih muzeja. Cilj mog rada je da prikažem domete prošlih istraživanja i ukažem na mogućnosti budućih.

Uroš Matić

(Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd - Srbija)

Minojska princeza u Egiptu: interpretativna dilema

Minojske freske iz egipatskog kompleksa palate, datovanog rano u vladavinu Tutmesa III, na lokalitetu Tel el-Daba, podstakle su mnoga pitanja o prirodi i mehanizmima kontakata između dva dvora. Prvo i za sada najzastupljenije tumačenje kompleksa palate i fresaka, iza njih vidi diplomatski brak. Predloženo je da su freske izrađene za minojsku princezu, suprugu Tutmesa III. U ovom radu pokušaću da se kritički osvrnem na pitanje minojske princeze na egipatskom dvoru, ističući da ni jedna strana princeza na egipatskom dvoru u Novom carstvu nije imala privilegiju da slobodno izražava svoj status i identitet, kako su strane princeze mahom bile sporedne supruge kralja. Njihov status i identitet izražavao se kako u odnosu na kralja, tako i u odnosu na glavnu kraljevsku suprugu. Takođe, nema poznatih primera da je ijedna supruga imala privatnu palatu. Pisma iz Amarne i arhiva iz Hatuše pružaju podatke o stranim princezama na egipatskom dvoru tokom Novog carstva, ali i interpretativni okvir koji je potrebno imati u tumačenju materijalne kulture. Cilj ovog rada je da kritički pristupi tumačenju fresaka kao pokazatelja diplomatskog braka i prisustva minojske princeze na egipatskom dvoru, sa stanovišta već postojećih teorijskih dilema na pitanje identiteta i materijalne kulture.

Porin Šćukanec Reznicek

(Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska & Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Zastupljenost prijelaza iz prapovijesti u povijest staroga Egipta u djelima hrvatskih egiptologa i znanstvenika (4. – 3. tisućljeće pr. Kr.)

Staroegipatska civilizacija predstavljala je jednu od najznačajnijih zajednica tijekom čitave ljudske prisutnosti. Njezina umjetnost, graditeljstvo, pismo, znanost uopće, prikazuju svojevrsan vrhunac o kakvome su mnoge civilizacije samo mogle sanjati. Međutim, iako je ona tijekom faraonskoga (dinastičkoga) doba pokazala svoju veličinu, ostaje neupitna činjenica da je postojalo vrijeme i da su postojali procesi koji su tome prethodili. Nažalost, preddinastičko razdoblje u Egiptu uglavnom je bilo (ili jest?) zanemarivano od znanstvene zajednice. Razlozi su mnogostruki, ali to ne umanjuje njegovu vrijednost. Problem, naravno, nastaje jer se radi o dobu o kojemu nema mnogo informacija, prvenstveno literarnih. Iako su svjetski znanstvenici tijekom druge polovice prošloga stoljeća počeli mijenjati takvu situaciju, koliko je taj fenomen, svojevrsna revolucija koju Stari Egipat „proživljava“ na prijelazu iz 4. u 3. tisućljeće, zastupljen među hrvatskim znanstvenicima? Koliko se hrvatski egiptolozi bave tim, gotovo epskim, događajem? Prezentacijom bih se pokušao dotaknuti nekoliko hrvatskih znanstvenih djela, autora poput Petra Selema, Grge Novaka, Gavre Manojlovića i drugih koji su se bavili i bave se poviješću Staroga Egipta te pokušati prikazati koliko je obrađena navedena tema. Prezentacija nikako ne bi bila kritika autora, nego jednostavno istraživanje i svojevrsno upozorenje znanstvenoj zajednici da iako određeno razdoblje nema „blještavoga“ materijala, to ne znači da nije vrijedno istraživanja, pogotovo ako se radi o uvertiri u civilizaciju kakva je bila ona staroegipatska.

Mislav Čavka

(Klinička bolnica Dubrava – Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska)

+

Igor Uranić

(Arheološki muzej, Zagreb – Hrvatska)

CT i MR istraživanja mumificiranih ljudskih ostataka iz Arheološkog muzeja u Zagrebu

U Arheološkome muzeju u Zagrebu čuva se ukupno 19 mumificiranih ostataka iz razdoblja faraonskoga Egipta. Među tim predmetima jest: pet cjelovitih ljudskih mumija, sedam dijelova ljudskog tijela te sedam životinjskih cjelina. Četiri od pet mumija izložene su u stalnome postavu Egipatske zbirke Muzeja. Ti su: tzv. ‚Zagrebačka mumija‘, mumija Šepenun, mumija Kaipamau i mumija za koju se prije početka istraživanja smatralo da pripada gospodarici kuće Kareset u čijemu se sarkofagu nalazila. Takozvana ‚peta mumija‘ također je mumija žene kojoj nije pronađeno ime.

Istraživanja zagrebačkih mumija započela su 2009. godine, i to upravo od ‚pete mumije‘. C¹⁴ pokazao je da se radi o tijelu iz 4. st. prije Krista. Ustanovljeno je da su na toj mumiji izvršene neke izmjene u moderno doba. Između ostaloga kroz mumiju je probijena metalna šipka. Ostaci suhe tvari vidljivi su u kranijalnoj šupljini, u kojoj je također otkriven ostatak drvene alatake (štapa) kojom je uklonjen mozak. Rezultati CT-a ‚pete mumije‘ pokrenule su interes grupe znanstvenika da se istraže i ostale mumije Arheološkoga muzeja u Zagrebu. RTG ljudskih mumija iz Egipatske zbirke Muzeja obavljen je u 80-tim godinama prošloga stoljeća. Radiološka obrada mumije žene (kako se tada mislilo) Kareset, na čijemu se drvenome sarkofagu spominje ‚gospodarica kuće‘ toga imena, donijelo je niz iznenađenja. Ustanovljeno je da su unutarnji organi nakon zasebne mumifikacije vraćeni u tijelo. Slijedom ovoga obavljeno je i testiranje pomoću C¹⁴. Rezultat toga testa potvrdio je da mumija ne pripada u sarkofag u kojemu je pristigla kao dio Kollerove zbirke. Naime, mumija je datirana u 8. stoljeće pr. Kr., što znači da je gotovo 500 godina starija od lijesa. Analiza tjelesne građe potvrdila je da se radi o mumiji muške osobe. Na skenovima se jasno vidi ostatak osušenoga muškoga organa. Posebnost ove mumije jest da je nedvojbeno utvrđen uzrok smrti. Uočene su brojne litičke lezije po cijelome skeletu, na kralježnici i na kostima lubanje, što upućuje na neki tumorski proces.

CT i MR obrada ostalih ljudskih mumija nije donijela tako drastične novine. Mumija Amonove pjevačice Kaipamau iz 22. dinastije (945 – 715. pr. Kr.), prilično je loše kvalitete. Čini se da su pri mumificiranju ove svećenice primijenjene najjeftinije metode. U nešto je boljemu stanju mumija žene Šepenun (3. st. pr. Kr.). Mozak je, kako je to bilo

uobičajeno, izvađen kroz nos, no ostatci moždane ovojnice u lubanji obilni su i dobro sačuvani, u tijelu se vide ostatci osušenih organa, a šupljine su ispunjene mješavinom smole i suhe tvari (vjerojatno ostataka ulja ili palmina vina za ispiranje) te platna i vjerojatno blata.

Poznata ‘Zagrebačka mumija’ nema koštanoga defekta lubanje koji je spomenut u prijašnjim RTG istraživanjima. Torakalna i abdominalna šupljina novom su tehnologijom viđena mnogo bolje. Toraks je prazan (mumija je potpuno ispražnjena od organa), dok su abdomen i zdjelica ispunjeni platnom. Skenovi svih mumija pridruženi su kanadskoj internetskoj bazi IMPACT, koja objedinjuje sva radiološka istraživanja egipatskih mumija u svijetu.

Lingvistička istraživanja

Kristina Šekrst

(Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska & Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Lingvističko proučavanje starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe

Premda se povijest starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe istraživala još od 19. stoljeća, vrlo je malo istraživanja usmjereno na lingvistički aspekt što ponajviše staroegipatskoga i srednjoegipatskoga jezika, a što općenito jezika starog Istoka. Istraživanja su uglavnom obuhvaćala povijesnu, muzeološku i arheološku stranu uz tek sporadičan pregled ili spomen jezikoslovnih problematika, što je uglavnom bilo usmjereno na opis pisma ili grubo svrstavanje jezika u povijesni kontekst. Bez obzira na malobrojne hrvatske i srpske školovane egiptologe, ipak se pisalo o jeziku, no više je jezikoslovnih radova dano s filološke i lingvističke strane, uglavnom opet u okviru kulturnih i povijesnih pregleda pa tako nalazimo malobrojne studije o akadscome i sumerscome te hetitscome jeziku, uz pokoji osvrt i na srednjoegipatski ili koptski. Veliki je problem istraživanja i neusustavljenost transliteracije toponima i drugih onima, na čemu bi se trebalo poraditi u okviru ne samo hrvatske istraživačke prakse nego i općenito prakse jugoistočne Europe. Osim znanstvenih radova i studija bit će prikazan i pregled proučavanja na fakultetskoj razini u pogledu toga što pružaju sveučilišta u ovome dijelu Europe što se tiče lingvističkoga obrazovanja, a poseban će naglasak biti stavljen na dosadašnja istraživanja na području hrvatskoga lingvističkoga kruga. Cilj je ovoga rada prikazati dosadašnja ostvarenja iz jezikoslovnoga aspekta na ovome području te dati moguće ideje i poticaje za nova istraživanja s obzirom na naglašenu interdisciplinarnost orijentalistike i egiptologije.

III. Izdavaštvo i prevoditeljstvo na prostoru Jugoistočne Europe

Danijel Štruklec

(Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Historiografska građa starog Istoka na području Hrvatske

Znanstvena povijesna djela o starome Istoku u Republici Hrvatskoj vrlo su skromna. Iako je područje starog Istoka u povijesnoj znanosti poznato kao ishodište prvih civilizacija hrvatska povijesna znanost ne pokazuje veći interes za taj prostor. Ovaj rad zamišljen je kao pregled svih objavljenih i prevedenih znanstvenih povijesnih djela koja se vežu uz stari Istok. Stari Istok obuhvaća i povijest staroga Egipta. Međutim, kako je najveći dio relevantnih bibliografskih jedinica o starome Egiptu već obrađen u radovima egiptologa i povjesničara Mladena Tomorada, autor se u ovome radu neće posebno zadržavati na bibliografskoj građi te civilizacije. Rad namjerava proučiti važnost pojedinih djela, kao i vrijednost koju predstavljaju za današnju historiografiju. Malo se hrvatskih povjesničara bavilo tematikom starog Istoka te je važno analizirati i kritički obraditi njihova djela. Prijevodi stranih autora također nisu zastupljeni u velikoj mjeri i uglavnom se javljaju kao dio enciklopedijskih ili sličnih izdanja. Nažalost, u novije vrijeme ne pojavljuju se djela hrvatskih autora, kao ni prijevodi s novim istraživanjima na području starog Istoka. Zbog toga se smanjuje i zanimanje za spomenuto područje. Smatram da bi se prijevodima novih istraživanja popularizirala ta tematika, što bi dovelo i do većega uključivanja hrvatskih povjesničara u taj dio povijesti staroga vijeka. Početak značajnije izdavačke djelatnosti o staroistočnoj povijesti moramo tražiti u prijevodu knjige Gastona Masperoa, „*Poviest iztočnih naroda u starom vieku*“. Ta knjiga predstavlja i početak ovoga rada koji pokušava analizirati cjelokupnu historiografiju starog Istoka do današnjih dana.

Olga Pelcer – Vujačić

(Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd - Srbija)

Prevedena literatura o istoriji starog Istoka u Srbiji

Poslednjih godina u Srbiji se prevodi sve više knjiga koje se bave istorijom Starog istoka, kulturom i svakodnevnim životom. Upornost da što veći broj naslova bude preveden je za svaku pohvalu. Postavlja se pitanje koji su kriterijumi pri izboru knjiga za prevođenje i koji je uticaj prevedene literature na mlade istraživače i domaću historiografiju. U pitanju su uglavnom opšte studije ili ilustrovane istorije, pretežno koncipirane na pružanju opšte slike razvoja države i društva. Osim već postavljenih pitanja javlja se i nedoumica oko transkribovanja određenih pojmova i imena, jer ne postoji usaglašenost stručne terminologije u različitim disciplinama bliskoistočnih studija.

IV. Muzejske i privatne zbirke, muzeologija i očuvanje kulturne baštine

Lada Ratković Bukovčan

(Muzej Mimara, Zagreb – Hrvatska)

Zbirka egipatskog stakla u Muzeju Mimara

Zbirka egipatskoga stakla Muzeja Mimara broji 21 predmet i 450 ulomaka posuda koji su nastali u razdoblju od II. tisućljeća pr. Kr. do II. stoljeća. Ona sažima ponajbolje odlike cjelokupne muzejske zbirke stakla kao višeslojnoga izvorišta spoznaja o razvojnome putu staklarstva. Potvrđuje pojavu staklenih predmeta koji su u II. tisućljeću pr. Kr. bili dio okružja faraona i najbogatijih slojeva društva. Malobrojni predmeti izrađeni omatanjem staklene paste oko zemljane jezgre bili su najčešćim produktom, kao što zorno pokazuju balzamariji, vrčić i perla iz Zbirke Mimara. Staklarska se produkcija intenzivirala u razdoblju od VII. st. pr. Kr. do II. stoljeća, kada je nastala i skupina amforiska i alabastara te perla izloženih u Muzeju. Predmeti iz aleksandrijskih radionica, koje su niknule odmah nakon osnutka grada 332. g. pr. Kr., označili su kvalitativne vrhunce u dotadašnjoj izradbi staklenih, ponajviše luksuznih, predmeta. Od I. st. pr. Kr. do II. st. oni su izrađivani od prozirnoga stakla bogatoga spektra boja; uz znane, jedna od značajnih tehnika bila je tehnika mozaičkoga stakla, a zdjelice, tanjurići, vrčići i ulomci iz fundusa Muzeja Mimara njezini su jasni primjerci.

Mladen Tomorad

(Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Staroegipatske zbirke u Hrvatskoj

U Hrvatskoj se čuva najmanje 4500 staroegipatskih predmeta koji se mogu datirati od preddinastijskoga razdoblja Badari do arapskoga osvajanja Egipta 642. godine. Najveći broj nalazi se u posjedu gradskih i područnih muzejskih institucija na prostoru Hrvatske, a nepoznat broj čuva se i u privatnim zbirkama. Pitanje broja predmeta koji se čuvaju u privatnome posjedu još uvijek ostaje otvoreno.

Većina predmeta koji se čuvaju u muzejskim i privatnim zbirkama uglavnom su sitni predmeti. U zbirkama dominiraju skarabeji, amuleti, šauabtiji, pločice od raznih materijala, nakit, znakovi plodnosti, statuete raznih božanstava, ali također se može naći i obuća, razni tipovi posuda, kanope, prikazi životinja te muške i ženske statue. Među brojnim predmetima moguće je također identificirati veću zbirku kipova bogova (većinom prikazi Ozirisa i Izide), razne drvene i kamene stele s natpisima i slikovnim prikazima uglavnom pogrebnoga karaktera, natpise na papirusu ili lanenim trakama i knjige mrtvih. Posebno treba izdvojiti sarkofage za ukop ljudskih i životinjskih ostataka, mumije te povoje mumija. Trinaest sfingi ili njihovih dijelova, koje su se nekad nalazile u Dioklecijanovoj palači u Splitu, čine posljednju skupinu predmeta. Po broju predmeta koji se čuvaju u muzejskim institucijama posebno se ističu zbirke Arheološkoga muzeja u Zagrebu, Muzeja Mimara u Zagrebu, Arheološkoga muzeja u Dubrovniku, Arheološkoga muzeja u Splitu i Arheološkoga muzeja Istre u Puli.

U svom izlaganju autor će dati historiografski pregled nastanka pojedinih zbirki, njihovu vrijednost te trenutačno stanje istraživanja.

Branislav Anđelković

(Odeljenje za arheologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd - Srbija)

Istorijat i struktura staroegipatskih zbirki u Srbiji

Prvi pokušaji osnivanja zbirki artefakata staroegipatske kulture u Srbiji, inspirisani duhom prosvetiteljstva i romantizma, načinjeni su zadnjih decenija XIX veka. Za zvaničan početak može se uzeti 6.7.1888, datum kada je Hadži Pavle plem. Riđički Skribešćanski iz Mokrina datirao svoje donatorsko pismo, kojim Narodnom muzeju u Beogradu poklanja vredan egipatski eksponat: staroegipatsku mumiju sa kovčegom, koju je kupio u Luksoru nekoliko meseci ranije iste godine. Usledilo je osnivanje staroegipatske zbirke u Gradskom muzeju u Vršcu, poklonom slikara Paje Jovanovića, 12.10.1894, koja je 1896. dopunjena sa 65 manjih egipatskih predmeta donacijom Vilijema Vetla, vršačkog štampara i izdavača. Maks Adler 1899. pridružuje zbirci još nekoliko eksponata, donetih 1869. sa Orijenta. Srodno prethodnim, staroegipatska zbirka današnjeg Gradskog muzeja u Somboru nastala je 1899, kao poklon veleposednika Janoša Fernbaha tadašnjem Muzeju istorijskog društva Bačko-bodroške županije. Pomenute zbirke su najvećim delom i sačuvane, ali je od nekolicine drugih donacija ostala samo beleška u inventarskim knjigama, kao što je recimo „ruka od mumije i komad misirskog papirusa“, poklon Narodnom muzeju u Beogradu 1895. od Jovana Šoraka s Rijeke. Korpus staroegipatskih eksponata u Srbiji obogaćen je antropomorfnim kovčegom Nefer-renepet, iz nekadašnje kolekcije Lorda Amhersta, koji je 1921. kupljen na aukciji u Londonu i poklonjen Narodnom muzeju u Beogradu. Donator je bio Ernest Bramer, rođen u Somboru, čiji je uspon u trgovini starinama i umetninama krunisan otvaranjem galerija u Parizu i Njujorku. Uočljivo je da su pomenuti donatori rođeni i/ili živeli severno od Dunava, u nekadašnjoj austrougarskoj kulturnoj sferi. Muzej istorije Jugoslavije čuva pozlaćenu bronzanu statu Ozirisa iz Beni Suefa, kao i tri reprezentativne posude od alabastera iz galerija Džoserovog funerarnog kompleksa, poklon Egipatske države, početkom 1970-ih godina. Jedini staroegipatski nalaz otkriven na arheološkim iskopavanjima u Srbiji jeste skarabej od glaziranog steatita, pronađen 1978. u gvozdenodobnoj humci iz sredine VI veka pre naše ere, na lokalitetu Trnjaci-Pilatovići kod Užica.

Ivana Čukman Nikolić

(Muzej Mimara, Zagreb - Hrvatska)

Umjetnički predmeti Starog Istoka i Egipta iz Zbirke starog vijeka Muzeja Mimara

Zbirka staroga vijeka, kao i druge zbirke muzeja, nastala je donacijom g. Ante Topića Mimare, temeljem njegova poznavanja povijesti i umjetnosti različitih kultura i civilizacija te većega ili manjega afiniteta prema pojedinim umjetničkim vrstama i razdobljima. Sastoji se od niza umjetničkih predmeta sumerske, hetitske, perzijske, egipatske, koptske i islamske umjetnosti.

Izlaganje će se sastojati od predstavljanja zbirke, profila donatora i njegove zbirke u kontekstu vremena u kojemu je nastala, o atribucijama i promjenama koje je doživjela postajući dijelom javnosti, tj. institucije Muzeja, te kritičkoga osvrtu i njezine valorizacije unutar institucije i nacionalne baštine.

Mihaela Diklić

(Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska & Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Čuvanje i zaštita staroegipatskih predmeta u hrvatskim muzejima

Sveukupno se u Hrvatskoj unutar dvadeset i četiri muzejske institucije čuva oko četiri tisuće staroegipatskih predmeta. Kako bi se vrijednost i dugotrajnost uglavnom manjih predmeta očuvala, potrebno ih je pravilno zaštititi. U naše su muzeje pristigli uglavnom terenskim istraživanjima, donacijama, ostavštinama i/ili otkupom. Svakodnevni proces očuvanja muzejske grade sastoji se od niza postupaka kojima se zaustavlja ili usporava njihovo prirodno propadanje. Preventivna zaštita jest primarni oblik zaštite muzejskih predmeta. Sastoji se od indirektnih aktivnosti na muzejskome predmetu, kao što su osiguravanje primjerenih mikroklimatskih uvjeta, svjetlosnih uvjeta, uništavanja nametnika, kontrolu osoblja i korisnika i prevenciju djelovanja štetnih tvari. Ovisno o stanju fizičke očuvanosti muzejskoga predmeta vrše se konzervacijsko-restauracijski radovi kao sekundaran oblik zaštite. Korištenje informacijskih sustava također predstavlja jedan vid zaštite muzejskih predmeta. U Hrvatskoj se kao jedini takve vrste ističe projekt *Croato-Aegyptica Electronica* – baza podataka obrađenih staroegipatskih predmeta u Hrvatskoj.

Mihaela Diklić

(Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska &
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Staroegipatski novac iz zbirke Numizmatičkog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu

U Arheološkome muzeju u Zagrebu čuva se novac ptolemejskih vladara i zbirke novca rimskih careva kovanih u kovnici novca u Aleksandriji. Fundus zbirki kovanica nastao je tijekom 19. st. u sklopu odjela arheološke građe Narodnoga muzeja u Zagrebu. Većina kovanica nepoznatoga je porijekla, a neke kovanice nemaju ni inventarni broj. Izlizane, korodirane, oštećene i neobrađene staroegipatske kovanice čuvaju se u numizmatičkome kabinetu.

Mohamed Rehan Abd el Ghaffar

(Assistant of the Egyptian Minister of Antiquities,
Ministry of State for Antiquities (MSA), Kairo – Egiptat)

The new generation of Egyptologists and last discoveries in Egypt

The Ministry of State for Antiquities exists since the 31st of January 2011. It has more than 34.000 employees, with 16.000 new recruits after the revolution, and it is divided into seven sectors, each of which is responsible to the SCA's Board of Directors under the supervision of the Secretary General and the Minister.

The principal mission of the Ministry of State for Antiquities, previously known as the Supreme Council of Antiquities since 1994, which was established already in 1859 as Department of Antiquities and renamed into the Egyptian Antiquities Organisation in 1971, is to protect and promote the cultural heritage of Egypt, both independently and in cooperation with national and international organizations. To achieve its goals, it formulates and implements all policies concerned with antiquities; issues guidelines and permits for the excavation, restoration, conservation, documentation, and study of sites and monuments; and manages a country-wide system of antiquities museums.

In addition, it oversees the publication of journals and books on archaeology and cultural heritage, and finances its own archaeological excavation, documentation, and conservation projects. The SCA is responsible for the protection of the rich legacy of all of Egypt's eras, from prehistory through the Pharaonic, Greco-Roman, Coptic, and Islamic periods and into the modern age.

In Egypt we have always believed that we have unearthed only about 30% of our monuments and that 70% still lie buried beneath the sand. This, of course, means that there will always be news about new discoveries in Egypt, and that was certainly true especially in the last two years.

In my paper I will present the newest archeological discoveries of the past two years from the following sites: Alexandria, Giza, Saqqara, Fayum, Luxor and Aswan, which are quite spectacular.

Having served for eight years as Assistant to the Secretary General of the SCA, I am proud to see young archaeologists, well trained in excavation techniques and museum and site management, who are able to achieve such good results through their hard work in this difficult time in Egypt.

Iris Meško

(Institut für Agyptologie, Ludwig-Maximilians-Universität München, München - Njemačka)

Egiptološke zbirke i istraživači egiptologije u Sloveniji

Prvi konkreten stik med Egiptom in Slovenijo lahko zasledimo že v rimskem obdobju. Postavlja se vprašanje, ali smemo tebanski grobni pečatnik, ki so ga izkopali iz naselbinskih plasti staroantične Emone res pripisati najdbam tega obdobja. Zanimanje za staroegipčanske starine in kulturo je navdušilo tudi slovenske zbiralce in ljubitelje dežele ob Nilu, tako Ignacija Knobleharja, Ivana Šveгла, Antona pl. Lavrina, pri čemer ne smemo pozabiti omeniti tudi arhitekta Jožeta Plečnika, ki je v rekonstrukcijo starorimskega mestnega obzidja v Ljubljani postavil celo majhno, simbolično piramido. Med poznavalci in raziskovalci egiptologije v Sloveniji bi rada izpostavila predvsem pokojno Bernardo Perc, slušateljico egiptologije v Egiptu pri profesorjih: Ahmed Fakhry, Abu Bakr in Abd el-Mohsen Bakir (1959-1961), ki je svoj študij nadaljevala na LMU pri W. Müllerju, J. von Beckerathu in W. Westendorfu ter ga zaključila z doktoratom v letu 1968. Delovala je kot prva slovenska in jugoslovanska egiptologinja, bila med ustanovitelji CIPEG komisije v sklopu ICOM, organizirala je prvo staroegipčansko razstavo na področju Jugoslavije ter se od nas žal prehitro poslovila 30.03.1983. V predavanju bosta med drugim predstavljeni staroegipčanski zbirki Narodnega muzeja Slovenije v Ljubljani ter Pokrajinskega muzeja na Ptujju.

The first concrete contact between Egypt and Slovenia can be traced to Roman times. The question is whether we can really date the funerary cone from Thebes, which was excavated in the settlement layers of the roman Emona, to this period. Interest in Ancient Egyptian antiquities and culture inspired the Slovenian collectors and lovers of the Land of the Nile, as Ignacij Knoblehar, Ivan Švegel, Anton pl. Lavrin while not forgetting to mention the architect Jože Plečnik who set a small, symbolic pyramid in the reconstruction of the ancient Roman city walls in Ljubljana. Among the scholars and researchers of Egyptology in Slovenia I would like to highlight the deceased Bernarda Perc, Egyptology student in Egypt with Professors Ahmed Fakhry, Abu Bakr and Abd el-Mohsen Bakir (1959-1961), who continued her studies at the LMU with W. Müller, J. von Beckerath and W. Westendorf and completed it with a doctorate in 1968. She served as the first Slovenian and Yugoslav Egyptologist, was among the founders CIPEG Commission within ICOM, organized the first old Egyptian exhibition in Yugoslavia and left us unfortunately too soon on the 30th of March 1983. This lecture will present the ancient Egyptian collection of the National Museum of Slovenia and the Regional Museum of Ptuj.

V. Primjena informacijskih tehnologija i projekti

Mladen Tomorad

(Odjel za povijest, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska) –

+

Goran Zlodi

(Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb – Hrvatska)

Razvoj baze podataka i portala Croato-Aegyptica Electronica

Ključna odrednica razvoja baze podataka za projekt *Croato-Aegyptica Electronica* jest omogućavanje upisa i prezentacije sadržaja u dvojezičnome obliku – na hrvatskome i engleskom jeziku – što će značajno povećati dostupnost projekta te povećati broj korisnika.

Osim kataloških podataka dvojezično će se predstaviti i pojmovnici vezani uz egipatsku mitologiju i kulturu. Podaci o arheološkim lokalitetima obrađenim u bazi podataka prezentirat će se na internetskim stranicama projekta, a isti će biti i vizualizirani na interaktivnim zemljovidima dostupnim za pojedina ključna razdoblja egipatske kulture.

Od brojnih predviđenih interaktivnih digitalnih sadržaja valja izdvojiti i 3D-modele koji će se izraditi za odabrane predmete, što će pružiti poseban osjećaj interakcije s objektima – posebice onima koji nisu dostupni u okviru stalnih postava muzeja.

Renato Barišić

(Centar za nove tehnologije i informacijsko društvo, Zagreb – Hrvatska)

Sustav za interaktivnu kronološku vizualizaciju

Sustav za interaktivnu kronološku vizualizaciju jedinstven je sustav za interaktivnu kronološku vizualizaciju koji kombinira skupove događaja i postavlja ih u vrijeme i u prostor u kojemu su se i kada su se ti događaji dogodili. Sustav prikazuje podatke organizirane u vremenske lente na dinamičkoj mapi vizualizirajući dinamiku promjena u određenome vremenu na određenome području. Povijesni podaci jedan su od primjera podataka koji se mogu koristiti u sustavu, a mogućnost istodobnoga prikazivanja više vremenskih lenti daje pogled na komparativnu povijest bez presedana. Uporaba sustava nije ograničena samo na povijest i može se koristiti u različitim znanstvenim područjima – umjetnost, filozofija i druga područja – gdje podaci imaju prostornu i vremensku dimenziju. Svaki događaj u sustavu može imati priloženo više multimedijjskih datoteka kojima se pristupa „ulaženjem u“ događaj kojemu su priložene. Sustav podržava i zrnatost informacija omogućujući pomicanje i zumiranje, kako na karti, tako i u vremenu prikazujući događaje u različitim razlučivostima i povećavajući detaljnost s povećavanjem zumiranja. Sustav za interaktivnu kronološku vizualizaciju dosada je primio nagradu *Comenius EduMedia 2009 Award*, zajedno sa četiri *Seals of Approval* od Gesellschaft für Pädagogik und Information (GPI) u Berlinu, *Erasmus EuroMedia 2009 Seal of Approval* i *Country Award* od European Society for Education and Communication (ESEC) u Beču te *VIDI e-novation 2009 Zlatno Teslino jaje* nagradu za inovacije od časopisa VIDI i Instituta Ruđer Bošković u Zagrebu.

VI. Okrugli stol o mogućnostima razvoja

- a. zajednički istraživački projekti i autonomna istraživanja,
- b. osnivanje zajedničkog virtualnog orijentalističkog centra,
- c. pokretanje zajedničkog specijalističkog znanstvenog časopisa,
- d. dogovor o uredništvu, recenziranju i načinu pripreme knjige
„Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru Jugoistočne Europe”.

Izlet

ČETVRTAK, 21. lipnja (juni) 2012.

08:00		polazak u <i>Kraeamus</i> – muzej krapinskoga neandertalca
09:30–10:30		razgled muzeja
10:30–11:30		odlazak u Veliki Tabor
11:30–13:00		razgled dvorca Veliki Tabor
13:30–17:00		druženje uz ručak u seljačkom gospodarstvu „Grešna Gorica“, Desinić
17:00		polazak za Zagreb
18:30		dolazak u Zagreb

Organizatori:

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb - Hrvatska

Arheološki muzej, Zagreb - Hrvatska

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd - Srbija

Organizaciju konferencije potpomogli su:

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Arheološki muzej u Zagrebu

Kongresni ured Turističke zajednice grada Zagreba

Hrvatska turistička zajednica

Urednik

Mladen Tomorad

Lektura

Kristina Šekrst

Oblikovanje i priprema za tisak naslovnice

Mušmula